

БЪЛГАРСКА ТЪРГОВСКО-ПРОМИШЛЕНА ПАЛАТА

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Бр. № 29/К-16/2010

Дата 21.11.2010

БЪЛГАРСКА ТЪРГОВСКО-ПРОМИШЛЕНА ПАЛАТА

МЗХН 2332

gama m u e

до
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТ А Н О В И Щ Е

на БЪЛГАРСКА ТЪРГОВСКО-ПРОМИШЛЕНА ПАЛАТА

ШЖОСНО: КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО № 16/2010 ГОДИНА

УВАЖАЕМИ Г-Н ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД

1-0 искания]а за установяване на хфотивоконституциошюст на разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Кодекса на труда (обн. ДВ, бр. 58/30.07.2010 гол). реел. - на Кодекса на труда, но повод на които е образувано посоченото по-горе конституционно дело, Българската търговско-промишлена палата (БТПП), като конституирана заинтересувана страна изразява следното становище:

L ГЮ ИСКАНЕТО НА ПРЕЗИДЕНТА НА РБЪЛ! 'АРИЯ

Г. J/o § 20, т. 2 от Закона за имхнебие и оопьппенис на Кооекси на трудоа (ЗИДКП, относно § 3е от ПрехоОмте и шк.тчите.чпи разпоредби на Кодекса на труда (КТ):

Съгласно § 3е от Преходните и зиключ&гелми разпоредби на КТ „Неизползваният до 1 януари 2010 год. платен годишен отпуск за предходни календарни години може да се ползва само до 31.12.2011 год.".

Разпоредбата не нротикорст иа Конгштущ^па __ . . р и я ^J*фTiL Ш посочен т е н искането между парод НН.Д*КУ -

а) Съгласно чя. 48, ал. 5 от Коясштудшпъ „Д'абот1Шциге и служителите имат право на „на почивки и отпуск, при условия и по ред, определени със закон".

Следователно Конституцията делегира на обикновения законодател правото да нормира, със закон всички условия и ред за ползването на отпуск при конституционното ограничение правото на отпуск да е гарантирано.

Въведеният в § 3е от КТ срок* за ползваме (до 31J2.2011 г.) на иеизползваните до 01.01.2(110 г. нла ivirn го-шшш* оТmwsі за предходни календарни годиш* пї -кше^а нраемт) ut -нчл п ч?т*у»:ки. а го jawia, ка'lo го ограничава във- времето.

Не съществуват конституционни ограничения по отношение на сроковете. „Многообразието им в правото - давностни, иреклузивни, срокове за упражняване на процесуални права, срокове за ограничаване на определени лични права в наказателното право и др. и зависимостта им от многообразието и развитието на съответните обществени отношения, за които те са предназначени, обуславя различията в тяхната продължителност" (Решение № 5/26.09.2002 г. на КС на РБ по конст. дело № 5/2002 г.).

Нормирането на срокове за упражняване на конституционни права е способ, както за мобилизиране/стимулиране на гражданите да упражняват своевременно своите конституционни права, така и за осигуряване на условия на други лица (физически и юридически лица, вкл. и държавни органи) за по-добра организация на тяхната дейност, респ. - за упражняване на техни права.

Предвид това за упражняването на много конституционни права е въведен срок. Така напр.:

- ® изобретателските права се закрилят от закона (чл. 54, ал. 3 от Конституцията) за срок от 20 години (чл. 16 от Закона за патентите и регистрацията на полезните модели);
- © защитата на правата и законните интереси на граждани те пред съд (чл. 17, ал. 1 от Конституцията) също се обвързва по законов ред със срокове, както за предявяване на иск, така и за обжалване.

От тази гледна точка разглежданият § 3е от Преходните разпоредби на КТ не противоречи на чл. 48, ал. 5 от Конституцията.

б) Съгласно чл. 57, ал. 1 от Конституцията основните права на гражданите са неотменими.

От съдържанието на разпоредба*а на § 3е от 1 преходните разпоредби на Ю по никакъв начин не следва изводът, че *тя* отменя конституционното право на отпуск.

Напротив - нормата на § 3е стимулира ефективното упражняване на това конституционно право от работниците и служителите, чрез въвеждането на срока **31.12.2011 год.** Факт е, че действащата до 30.07.2010 г. нормативна уредба не е стимулирала работниците/служителите да ползват целият им се полагаем отпуск, тъй като неизползваният и натрупан за изминалите години отпуск автоматично се „осребряваше". Това се потвърждава сега от факта, че работници/служители, които твърдят, че работодателите не им предоставят полагаемия отпуск и/или че са твърде заети служебно, за да имат възможността да използват отпуска, след 30.07.2010 г. започнаха реално ползването на натрупаните си стари отпуски.

в) Съгласно чл. 57, ал. 2 от Конституцията „Не се допуска злоупотреба с права, както и тяхното упражняване, ако то накърнява права или законни интереси на други".

Разглежданата разпоредба от КТ не е злоупотреба с права, поради което не е в хипотеза на цитираната конституционна разпоредба:

КТ е осигурявал и осигурява достатъчно гаранции за работниците и служителите да ползват полагаемите им отпуски, респ. е гарантирал предотвратяването на злоупотреба с права - вж. чл. 173, ал. 5 от КТ (текст до 30.07.2010 г.), съотв. - чл. 173, ал. 8 от КТ (текст в сила от 30.07.2010 г.), както и чл. 176, ал. 3 от КТ (текст до 30.07.2010 г.), респ. - чл. 176, ал. 1 от КТ (текст в сила от 30.07.2010 г.).

Заедно с всички изброени по-горе законови гаранции, разпоредбата на чл. 176, ал. 4 (в сила до 30.07.2010 г.) дава абсолютното право на работниците и служителите да използват неизползваният размер на платения годишен отпуск до прекратяване на трудовото правоотношение с работодателя.

Към това трябва да се има предвид, че Кодексът па труда винаги е предоставял на работниците и служителите (предоставя и сега) право на искова защита за накърнените им трудови права, вкл. и такива за поискан от тях и неоснователно отказан им от работодателя отпуск. „Индивидуалните правни трудови спорове, които тук изучаваме, могат да бъдат класифицирани според техния предмет на трудови спорове за трудово възнаграждение, *отпуск*, уволнение и др., т.е. в зависимост от естеството на спорното право" (В. Мръчков, „Трудово право", т. 630).

г) Съгласно чл. 6, ал. 2 от Конституцията „Всички граждани са равни пред закона. Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние".

Чл. 6 от Конституцията и чл. 2, ал. 1 и чл. 7 от Всеобщата декларация за правата на човека нямат отношение към § 3е от Преходните разпоредби от КТ. Това е така, тъй като ако са налице привилигирани служители (полиция, армия и др.), то като противоречащи на чл. 6 от Конституцията ще са законите, които регламентират отпуските на тези служители, а не § 3е от Преходите разпоредби па КТ. приложима за работници/служители, които нямат тази привилегия.

д) Съгласно абз. 5 от преамбюла на Конституцията България е демократична правова и социална държава.

Разглежданата разпоредба на § 3е не е в противоречие с конституционния принцип на социалната държава. Точно обратното. Регламентираният в текста срок за ползване на отпуските от предходни календарни години осигурява спазването на този принцип, чрез гарантиране/стимулиране на реалното ползване на тези отпуски. При фактическото използване на отпуските в най-голяма степен се изпълнява тяхната функция и предназначение - възстановяване на състоянието (физическо и др.) на работниците и служителите.

е) Неоснователно е твърдението, че с разглежданата разпоредба се отнема правото на парично компенсиране на неизползваните отпуски за предходни календарни години при прекратяване на трудовите правоотношения.

Съгласно чл. 224, ал. 1 от КТ (в сила до 01.01.2012 г.) при прекратяване на трудовите правоотношения работникът/служителят има право на парично обезщетение за неизползвания платен годишен отпуск.

ж) Обсъжданата разпоредба на § 3е от Преходните разпоредби от КТ не противоречи на нито един от цитираните в искането разпоредби от международни документи (чл. 24 от Всеобщата декларация за правата на човека, чл. 7, б. „сГ и чл. 2, т. 2 от международния пакт за икономически, социални и културни права, чл. 2 и чл. 6 от Конвенция № 52 на МОТ, чл. 2, т. 3, чл. Р, т. 1, чл. в, т. 1 от Европейската социална харта, чл. 31. г. 2 от хартата за основните права па Европейския съюз, чл. 7 от Директива 2003/88/ЕО на Европейския парламент и на Съвета).

Посочените норми регламентират задължение за осигуряване на платен годишен отпуск на работниците и служителите, което § 3с не нарушава:

Както се изтъкна по-горе разпоредбата регламентира срок за ползване на платения отпуск, което в никакъв случай не е отмяна на това право, а гаранция/стимул за неговото ефективно упражняване.

2. По § 21, т. 5 от ЗИДКТ, относно § 8а от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за държавния служител.

Според § 8а от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за държавния служител „Неизползваният до 1 януари 2010 § = платен годишен отпуск за преходни календарни години може да се използва само до 31.12.2011 год.“.

а) Разпоредбата не противоречи на чл. 57, ал. 1 и ал. 2, чл. 6, чл. 4, абз. 5 от преамбюла на Конституцията по съображенията, посочени по-горе в т. 1, б. "а"-„е“.

б) Разпоредбата не противоречи на посочените в искането международни актове по съображенията, посочени по-горе в т. 1, б. „ж“.

И. 110 ИСКАНЕТО НА 1 РУНА НАРОДНИ ПЪРВОСТАВИТЕЛИ

Г. По § 20, т. 2 от ЗИДКТ, относно § 3е от Преходните и заключителни разпоредби на Кодекса на труда (КТ)

а) Разпоредбата не противоречи на чл. 57, ал. 1, чл. 48, ал. 5 и чл. 4, ал. 1 от Конституцията, по съображенията, посочени по-горе в т. 1, б. „а“-„е“.

б) Разпоредбата не противоречи на посочените в искането международни актове по съображенията, посочени по-горе в т. 1, б. „ж“»

2. По § 8 от ЗИДКТ (относно чл. 176, ал. 3 от КТ), §11 от ЗИДКТ (относно чл. 224, ал. 1 от КТ), § 21 от ЗИДКТ (относно чл. 59, ал. 5 от Закона за държавния служител) и § 21 (относно чл. 61, ал. 2 от Закона за държавния служител).

Съгласно чл. 176, ал. 3 от КТ: "Правото на работника или служителя на платен годишен отпуск се погасява след изтичането на две години от края на годината, за която се полага този отпуск. Когато платеният годишен отпуск е отложен при условията и по реда на ал. 2, правото на работника или служителя на платен годишен отпуск се погасява след изтичането на две години от края на годината, в която е отпаднала причината за неползването му".

Според чл. 224, ал. 1 от КТ: „При прекратяването на трудовото правоотношение работникът или служителят има право на парично обезщетение за неизползвания платен годишен отпуск за текущата календарна година пропорционално на времето, което се признава за трудов стаж и за неизползвания отпуск, отложен по реда на чл. 176, правото за което не е погасено по давност“.

Според чл. 59, ал. 5 от Закона за държавния служител (ЗДС):" Правото на държавния служител на платен годишен отпуск се погасява след изтичането на две години от края на годината, за която се полага този отпуск. Когато платеният

годишен отпуск е отложен при условията и по реда на ал. 2, правото на държавния служител на платен годишен отпуск се погасява след изтичането на две години от края на годината, в която е отпаднала причината за неползването му".

Съгласно чл. 61, ал. 2 от ЗДС: „При прекратяване на служебното правоотношение държавният служител има право на парично обезщетение за неизползвания платен годишен отпуск за текущата календарна година пропорционално на времето, което се признава за служебен стаж, и за неизползвания отпуск, отложен по реда на чл. 59, правото за който не е погасено по давност".

Разпоредбите не противоречат на Конституцията на РБългария, нито на посочените в искането международни документи.

а) Преди всичко трябва да се изтъкне следното:

- ® Нормите, които регламентират давностни срокове (. и чл. 176, ал. 3 от КТ и чл. 59, ал. 5 от Закона за държавния служител) имат процесуален характер, тъй като те имат пряко отношение към правото на иск. Няма никакво съмнение, че с изтичането на регламентирания в разпоредбите двегодишен давностен срок се погасява не самото право на отпуск, а възможността то да бъде реализирано по съдебен ред.
- © Институтът на давностния срок не е нов в трудовото право. Той е съществувал, съществува и сега (вж. чл. 358 от КТ). Нещо повече - за съдебната защита на правото на отпуск до 30.07.2010 г. се е прилагал 3-годишен давностен срок по чл. 358, ал. 1, т. 3 от КТ. (И теорията и практиката приемат, че правото на отпуск може да бъде предмет на индивидуален трудов спор: „Индивидуалните правни трудови спорове, които тук изучаваме, могат да бъдат класифицирани според техния предмет на трудови спорове за трудово възнаграждение, отпуск, уволнение и др., т.е. в зависимост от естеството на спорното право...Именно по линията на делението на трудовите спорове с оглед на техния предмет се установяват диференцирани давностни срокове за предявяване на искове за различни трудови спорове..В. Мръчков, „Трудово право", т. 630). Чл. 358 от КТ не е отменен. Предвид това новата разпоредба на чл. 176, ал. 3 от КТ следва да се приема като такава, регламентираща специален давностен срок за съдебно упражняване на правото на отпуск, с което по отношение на това право общата норма на чл. 358, ал. 1, т. 3 от КТ става неприложима. Отделен е въпросът, че систематичното място на разпоредбата на чл. 176, ал. 3 е в раздела „Давност" от КТ, но тази неточност не прави нормата противоконституционна.

б) На основание изложеното в б. „а" следва да се заключи, че давностният срок по чл. 176, ал. 3 от КТ и чл. 59, ал. 5 от ЗДС притежава всички признаци на този институт. Така напр.:

- ® Въпреки изтеклия давностен срок (чл. 224, ал. 1 от КТ, чл. 61, ал. 2 от ЗДС) работодателят може да изплати на работника/служителя обезщетение за неизползван отпуск и това не се счита за недължимо платено.

© Давностният срок по чл. 176, ал. 3 от КТ и чл. 59, ал. 5 от ЗДС може да се спира и прекратява. Така напр. ярък пример за спиране са разпоредбите на чл. 176, ал. 2 от КТ и чл. 5). ал. 2 от УИС- Спорел В. Мръчков („Грудово право“, т. 635) „От давностния характер на сроковете по чл.358 КТ следва, че доколкото друго изрично не е предвидено за тях се прилагат правилата на ЗЗД относно тяхното изчисляване, спиране, прекъсване, служебно прилагане на давността и т.н. В този смисъл е и съдебната практика (Опред. № 177 от 30.12.1997 г. по гр.д. № 1618 от 1997 г., III г.о.; р. № 32 от 11.03.1998 г. по гр.д. № 873 от 1997 г., III г.о. и др.)“. Същото може да се каже и по отношение на давностния срок по чл. 176, ал. 3 и чл. 59, ал. 5 от КТ: доколкото друго изрично не е предвидено, за тях се прилагат правилата на ЗЗД очпоело гяпото спиране, прекъсване и пр.

Следователно, от обстоятелството, че разглежданите норми изрично не регламентират право на работодателя да заплати обезщетение за неизползван отпуск след изтичането на давностния срок (чл. 224, ал. 1 от КТ и чл. 61, ал. 2 от ЗДС), както и спиране или прекъсване на давностния срок чл. 176, ал. 3 от КТ и чл. 59, ал. 5 от КТ, не означава, че институтът на давностния срок е неприложим в „трудовите правоотношения, респ. - че нормите са протишжокстюционня.

в) Съгласно чл. 48, ал. 5 от Конституцията „Работниците и служителите имат право на ...на почивки и отпуск, при условия и по ред, определени със закон“.

От текста следва, че Конституцията делегира на обикновения законодател правото да нормира със закон всички условия и ред за ползването на отпуск при конституционното ограничение правото на отпуск да е гарантирано.

Въведения*! в чл. 176, ал. 3 от КТ и чл. 59, ал. 5 от ЗДС: давностен срок е в кръга на въпросите (условия и ред за ползване на **отпуските**), които според чл. 48, ал. 5 от Конституцията обикновеният законодател може да **регламентира на законово ниво.**

г) Конституцията не регламентира срокове (давностни, преклузивни и др.) за упражняване на конституционните права, нито изключва тяхното нормиране на законово ниво (вкл. и за правото на отпуск). От тази гледна точка не съществуват конституционни ограничения по отношение на сроковете. „Многообразието им в правото - давности«, преклузивни. срокове за упражняване на процесуални права, срокове за ограничаване на определени лични права в наказателното право и др. и зависимостта им от многообразието и развитието на съответните обществени отношения, за които те са предназначени, обуславя различията в тяхната продължителност“ (Решение № 5/26.09.2002 г. на КС на РБ по конст. дело № 5/2002 г.).

Нормирането на срокове за упражняване на конституционни права е способ за мобилизиране/стимулиране на гражданите да упражняват своевременно своите конституционни права за съдебна защита, а не способ за отмяна на права. Ако това е така, то от това би следвал погрешният извод, че законът не може да въвежда давностни срокове за съдебна защита на всички основни, конституционни права, вкл. и правото на собственост, включващо, както права, за защита на недвижима и движима собственост така и право на вземания, произтичащи от сделки и пр. и пр.

От преждеизложеното следва, че разпоредбите на чл. 176, ал. 3 от КТ и чл. 59, ал. 5 от ЗДС не отнемат (нищо под явна форма, нищо по скрит начин) конституционното право на отпуск, така както законорегламентираните давностни срокове за упражняване на другите конституционни права (посочени по-горе) не отнемат тези права. Поради това цитираните законови норми не противоречат на чл. 57, ал. 1 от Конституцията.

д) Разпоредбите на чл. 176. ад. 3 и чл. 224. ад. ! оч КТ. чл. ал. 5 и чл. 61. ал. 2 от ЗДС не противоречат на цитираните в искането международни документи. Последните регламентират задължение за осигуряване на платен годишен отпуск на работниците и служителите, което нормите на КТ и ЗДС не нарушават. От обстоятелството, че тези документи изрично не предвиждат давностен срок за съдебна защита на правото на отпуск не означава, че изключват прилагането на такъв срок.

Както се посочи по-горе нормирането на давностни срокове за съдебна защита на конституционни права е способ, както за мобилизиране/стимулиране на гражданите да търсят своевременна закрила на своите конституционни права.

С уважение,

Цветан Симеонов
Председател на БЪЛГАРСКА
